

**КИМ БУВ “DER KUNIC VON RÂZEN”,
ПРИСУТНІЙ НА ВЕСІЛЛІ ГЕРЦОГА БЕЛИ,
МОЛОДШОГО СИНА УГОРСЬКОГО КОРОЛЯ БЕЛИ IV,
І КУНІГУНДИ БРАНДЕНБУРЗЬКОЇ
БІЛЯ МІСТА ROTTENBURG У 1264 РОЦІ**

З'їзди правителів, що влаштовувалися з приводу весілля дітей, віддавна привертала увагу сучасників та середньовічних літописців, чію обізнаність мусять ретельно перевірити історики, яким водночас щастить зайнятися давно минулими урочистостями з усіма перевагами та викликами цієї роботи.

У пропонованій статті маємо за мету розглянути лише одну деталь розповіді про весілля герцога Славонії Бели, сина угорського короля Бели IV, та Кунегунди Бранденбурзької, доньки маркграфа Оттона III і племінниці чеського короля Оттокара-Пшемисла II, відсвятковане 5 жовтня 1264 р.¹ Висновки цієї роботи, сподіваємося, будуть новим внеском у дослідження плідних українсько-угорських зв'язків XIII ст., які вписуються й до ширшого контексту європейської історії.

Спершу розглянемо подію, про яку в історіографії, як і треба було очікувати, написано немало², оскільки, ймовірно, це був найбільший і найрозкішніший з'їзд володарів Центральної і Південно-Східної Європи XIII ст. Водночас він став епілогом не так давно закінченої війни за австрійські землі між Чехією та Угорщиною і їхніми спільниками. Долю війни вирішила битва біля м. Кресенбрунн (Kroissenbrunn) влітку 1260 р., коли чеський король Оттокар-Пшемисл II завдав поразки війську угорського короля Бели IV. Наступного року у Відні укладено мир, згодом підтверджений подвійними шлюбними зв'язками представників династій Пшемиславовичів й Арпадовичів³. Спершу Оттокар-Пшемисл II одружився з Кунегундою

¹ Про генеалогію див.: *Wertner M. Az Árpádok családi története.* – Nagy Becskerek, 1892. – Old. 493–498.

² Наприклад: *Schlesinger L. Geschichte Böhmens.* – Prag; Leipzig, 1869. – S. 142–143; *Pauler G. A magyar nemzet története az Árpádházi királyok alatt.* – Budapest, 1899. – T. 2. – Old. 259–260; *Wertner M. Az Árpádok családi története.* – Old. 496–497;

Novotný V. České dějiny. Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara (1253–1271). – Praha, 1937. – Díl 1, část 4. – S. 125–129; *Kuthan J. Přemysl Ottokar II, König, Bauherr und Mäzen.* – Wien; Köln; Weimar, 1996. – S. 280.

³ Докладний перегляд війни за австрійський спадок династії Бабенбергів, із поданням давнішої літератури: *Mika N. Walka*

Ростиславівною, онукою угорського короля і донькою його зятя, володаря Мачви Ростислава Михайловича (25 жовтня 1261 р.)⁴. За три роки, 5 жовтня 1264 р., молодший син Бели IV, герцог Бела взяв за дружину родичку чеського короля Кунегунду Бранденбурзьку. Це відбулося на торжестві, влаштованому на галявині правого берега Дунаю на (тодішньому) австрійсько-угорському кордоні біля м. Потенбург (Pottenburg)* між Хайнбургом (Heinburg) і Пожунем, тобто Братиславою. Наречену через великий понтонний міст, спеціально споруджений для цієї нагоди із суден, особисто провів на протилежний берег Дунаю її вуйко – чеський король у супроводі трьох єпископів і численних князів, шляхтичів і лицарів. На інший берег у супроводі своїх дворян прибув, разом із синами та гостями володарського рангу, угорський король. Після короткої зустрічі двох королів здійснено акт передачі нареченої. Потім молодий увінчав молоду золотою короною, яку, проте, за угорським звичаєм, один із супутників герцога скинув з її голови мечем. Розпочався розкішний бенкет за накритим столом, як це сповістив віденський хронікер, з чотирнадцятьма місцями, передбаченими для найвищих гостей. З цієї нагоди можна було побачити лицарські ігри й церемонії, вражаючий блиск і розкіш, передусім в угорського короля та його гостей. Цікаві свідчення про цю унікальну подію, відзначену як *maximum festum*, у якій взяли участь *multi principes de partibus diversis*, збережені в кількох творах сучасних чеських і німецьких літописців та їхніх наступників⁵.

Все ж, розповідь одного автора, який, правда, писав щойно в першому або другому десятилітті XIV ст. (проте джерельна цінність його тексту безсумнівна), привернула окрему увагу. У римованій німецькій хроніці Оттокара Штирійського – “*Ottokars österreichische Reimchronik*” – її автора можна ідентифікувати з *Otacher ouz der Geul (Ottokar aus der Gaal)*⁶ – також описаний королівський з’їзд 1264 р., хоча його хибно

o spadek po Babenbergach 1246–1278. – *Racibórz*, 2008. – S. 15–79.

⁴ *Palacky F.* O Ruském knžeti Rostislawowi, otcí královny české Kunhuty, a rodu geho // *Časopis Českého Museum*. – 1842. – T. 16,1. – S. 23–24; *Wertner M.* Az Árpádok családi története. – Old. 472.

*Potenburg (Burg), сьогодні розташоване на південному сході від міста Wolfsthal.

⁵ *Kosmova latopisu českého pokračovatelé (Cosmae chronicon Boemorum cum continuatoribus)* // *Fontes rerum Bohemiarum*. – Praha, 1874. – T. 2 / Ed. J. Emler. – S. 319–320; *Continuatio Sancrucensis II*, a. 1234–1266 // *Annales Austriae* / Ed. W. Wattenbach (Monuments Germanical Historical Scriptorum, далі – MGH SS). – Hannoverae, 1951. – T. 9 / Ed. G. H. Pertz. – S. 646; *Continuatio prae-dictorum Vindobonensium a. 1025–1283* //

Annales Austriae. – S. 728; *Historia annorum 1264–1279* // *Annales Austriae*. – S. 649–650; *Annales sancti Rudberti Salisburgenses a. 1–1286* // *Annales Austriae*. – S. 797; *Annales Otakariani a. 1254–1278* / Ed. R. Köpke // *MGH SS*. – S. 186–187; *Cronica Boemorum auct. canonico S. Blasii Brunsvicensi* / Ed. O. Holder-Egger // *MGH SS*. – Hannoverae, 1896. – T. 30, pars I. – S. 42.

⁶ Про особу та твір Оттокара Штирійського див.: *Huber A.* Die steierische Reimchronik und das österreichische Interregnum // *Mittheilungen des österreichischen Instituts für Geschichtsforschung* (далі – MIÖG). – Innsbruck, 1883. – T. 4. – S. 41–74; *Liebertz-Grün U.* Ottokar v. Steiermark // *Lexikon des Mittelalters*, CD-ROM Ausgabe. Verlag J. B. Metzner, 2000 (далі – LexMA). – T. 6. – S. 1587–1588.

вміщено під 1261 р.⁷ Але, на відміну від попередників, Оттокар єдиний виявився "поінформованим", що з угорського боку, разом із Белою IV, були присутні ще п'ятеро "королів":

*"Welan der kunic hêr
Harte frôlichen az,
wand er selp sehster kunic saz:
siner süne wâren zwêne dâ,
Stephan unde Wêlâ,
die dâ gekrônnet sâzen,
und der kunic von Râzen
und der kunic von Matschouwe-
des selben hûsfrouwe
was ân underwint
kunic Wêlâns kint –
und der kunic von Sirvê"⁸.*

Окрім угорського короля Бели IV та його синів – молодого короля Стефана і нареченого, герцога Бели, автор, найправдоподібніше, мав на увазі певного руського короля, потім "короля Мачви" – ймовірно, одного з синів правителя Мачви, Ростислава Михайловича⁹, і короля Сербії Стефана Уроша I⁰. Виходячи з наведеного, не важко зауважити, що найзнатнішими гостями угорського короля, здається, були володарі земель Галицько-Волинського князівства, Сербії, Мачви – його спільники в недавно закінченій війні проти Оттокара-Пшемисла II¹¹. Історія їхніх зв'язків з Арпадовичами розмаїта і мінлива, але в підсумку всі вони раніше чи

⁷ Ottokars österreichische Reimchronik / Herausgegeben von J. Seemüller // MGH. Deutsche Chroniken (далі – MGH DC). – Hannover, 1890. – Т. 5, pars 1. – S. 108; Huber A. Die steierische Reimchronik... – S. 62.

⁸ Ottokars österreichische Reimchronik. – S. 106.

⁹ Зять угорського і тесть чеського короля, володар Мачви Ростислав Михайлович на час проведення весілля уже помер. Докладніше див.: Харди Б. Господари и банови оностраног Срема и Мачве у XIII веку // Споменница Историјског Архива "Срем". – 2009. – № 8. – С. 70–72. Все ж, літописець, очевидно помилково, відзначив його, згадавши короля Мачви, який має за дружину доньку Бели IV. Антоній Флоровський та Атила Жолдош через це, на нашу думку, логічно припускають, що насправді йшлося про сина Ростислава Белу Ростиславовича: Флоровский А. В. Чехи и восточные

славяне. – Прага, 1935. – Т. 1. – С. 252; Zsoldos A. Családi ügy, IV Béla és István ifjabb király viszálya az 1260-as években. – Budapest, 2007. – S. 43; Поп.: Novotný V. České dějiny. – S. 126–127; Јуречек К. Историја Срба. – Београд, 1978. – Прва књ. – С. 182; Kuthan J. Přemysl Ottokar II... – S. 280.

¹⁰ Јуречек К. Историја Срба. – С. 182; Историја српског народа / Уредник Ђирковић С. – Београд, 2000. – Прва књ. – С. 352.

¹¹ Mika N. Walka o spadek... – S. 15–65; Huber A. Geschichte Österreichs. – Gotha 1885. – Erster Band. – S. 514–541; Dopsch H., Brunner K., Weltin M., Österreichische Geschichte 1122–1278, Die Länder und das Reich, Der Ostalpenraum im Hochmittelalter. – Wien, 1999. – S. 203–207; 225–257; 442–449; 453–455; Kristó D. Az Árpád-kor háborúi. – Budapest, 1982. – Old. 133–136; Грушевський М. Історія України-Руси. – Київ, 1993. – Т. 3. – С. 74–77, 518–519; Јуречек К. Историја Срба. – С. 182; Историја српског народа. – С. 351–352.

пізніше вступили у близькі родинні стосунки з Белою IV й угорською королівською сім'єю¹². Попри суперечності, уклався своєрідний угорсько-слов'янський комонвельт останнього великого правителя з дому Арпадовичів. Нас з цієї нагоди, з окремої причини, цікавить лише встановлення особистості володаря, наведеного як "kunic von Râzen".

Низка істориків, серед яких Франтишек Палацки, Мор Вертнер, Костянтин Їречек, Милован Ристич, Вацлав Новотни, Їржі Кутхан, під визначенням "der kunic von Râzen" побачили свата Бели IV, руського короля, правителя Галичини і Волині Данила Романовича¹³. Тим більше, що в 50-х роках XIII ст. Данило разом із родиною був учасником і водночас найважливішим угорським союзником у війні за австрійський спадок. Проте Броніслав Владарський, згодом Антоній Флоровський і, зрештою, Норберт Міка поставили під сумнів можливість участі Данила у з'їзді, оскільки руський правитель 1264 р. помер¹⁴. І справді, їхню підозру виправдовує факт, що того року, найімовірніше влітку (як вважають Михайло Грушевський, Даріуш Домбровський), Данило Романович закінчив життєвий шлях, що спричинив певний період "великої хвороби" князя, про який твердить добре поінформований літописець¹⁵. Тому очевидно: на початку жовтня 1264 р. короля Данила не могли побачити на весіллі угорського королевича – цього можна було б очікувати, якби з'їзд відбувся на два роки раніше¹⁶.

Беручи до уваги переконання і однієї, й іншої групи істориків, добрий знавець дійових осіб та епохи боротьби за австрійську спадщину династії Бабенбергів, Н. Міка недавно дав оригінальне тлумачення цьому питанню¹⁷ й результат його дослідження заохотив і нас долучитися до такої цікавої проблеми.

Прийнявши думку попередників, що Данило Романович не міг бути на весіллі, Н. Міка зробив крок уперед. Згідно з ним, Оттокар "Штирійський",

¹² Wertner M. Az Árpádok családi története. – Old. 463–472, 485–488, 505–510.

¹³ Palacký F. České dějiny národu českého v Čechách a v Moravě. – Praha, 1875. – Díl I, část 1. – S. 52; Wertner M. Die Regierung Bela's IV // Ungarische Revue. – 1893. – T. 13. – S. 462 (наведено за Норбертом Мікою); Їречек К. Историја Срба. – С. 182; Ристич М. Босна од смрти бана Матије Нинослава до владе сремског краља Стевана Драгутина 1250–1284. – Београд, 1910. – С. 106; Novotný V. České dějiny. – S. 126–127; Kuthan J. Přemysl Ottokar II. – S. 280. Докладніший перегляд див.: Флоровський. Чехи и восточные славяне. – С. 252; Міка Н. Czy król Rusi Halickiej Daniel był obecny przy zawieraniu pokoju wiedeńskiego w 1261 roku? Z dziejów stosunków rusko-austriackich w średniowieczu // Kwartalnik Historyczny. – 1998. – Nr 2. – S. 5.

¹⁴ Włodarski B. Polska i Czechy w drugiej połowie XIII i początkach XIV wieku (1250–1309). – Lwów, 1931. – S. 37–43 (цит. за: Флоровський А. В. Чехи и восточные славяне. – С. 251–252; Міка Н. Czy król Rusi Halickiej... – S. 5, 11).

¹⁵ Ипатьевская летопись // Полное собрание русских летописей. – Санкт-Петербург, 1908. – Т. 2. – Стб. 862. Про хронологію смерті князя Данила Романовича див.: Грушевський М. Хронологія подій Галицько-Волинської літописи // Записки наукового товариства імені Т. Шевченка. – Львів, 1901. – Т. 41. – С. 44–45, 69; Dąbrowski D. Rodowód Romanowiczów, książąt halicko-wołyńskich. – Poznań; Wrocław, 2002. – S. 61–62.

¹⁶ Ипатьевская летопись. – Стб. 857; Грушевський М. Хронологія... – С. 43, 69.

коли загадав короля "von Râzen", фактично і не мав на увазі руського правителя. Адже вже в самого Оттокара виразно можна спостерегти, що він використовує поняття "kunic von Riuzen", коли має на увазі короля Русі¹⁸. Також автор "Österreichische Chronik von den 95 Herrschaften" – Леопольд Штейнрейтер (Leopold Stainreuter), який під кінець XIV ст. свій виклад запозичив саме з хроніки Оттокара "Штирійського"¹⁹, "kunic von Râzen" змінив на "chünig von Rassen", хоча йому була відома і назва "chünig von Reussen"²⁰. Через це Н. Міка дійшов висновку, що не йшлося про lapsus (varietas) calami, а насправді автори під "Râzen", тобто "Rassen", мали на увазі Сербію, в латинських текстах ще від кінця XII ст. знану як "Rassa" (Раша), "Rasia", "Rasscia", тобто сербською мовою Рашка²¹. Без огляду на те, що Сербія і Рашка, по суті, були середньовічними назвами однієї території, Н. Міка далі ствердив запрошення на весілля 1264 р. двох сербських правителів – сербського короля Стефана Уроша I, в Оттокара "Штирійського" згаданого як "kunic von Sirvîe", і його сина, спадкоємця престолу – молодого короля Стефана Драгутіна, який і був загадковим "kunic von Râzen".

Справді, під угорським впливом, Урош I в якийсь момент проголосив сина "молодим королем" (Iunior Rex Servie) – заздалегідь визначеним спадкоємцем сербського престолу (перша згадка в угорській королівській грамоті від 3 липня 1271 р.)²². За усталеною думкою історіографії, король Урош I після програної війни проти Угорщини і свого полону навесні 1268 р. змушений був проголосити сина Драгутіна молодим королем. Зацікавлення Угорщини Урошевим сином обумовлювало те, що Драгутін чи ще до поразки, чи, ймовірініше, уже після неї, як спадкоємець престолу був одружений з Каталін, онукою Бели IV і донькою Стефана, молодого короля Угорщини²³.

¹⁷ *Mika N.* Czy król Rusi Halickiej... – S. 10–15; *Ejusdem.* Walka o spadek... – S. 66–57.

¹⁸ *Ottokars österreichische Reimchronik.* – S. 106.

¹⁹ Пор.: *Heilig K. J.* Leopold Steinreuter von Wien, der Verfasser der sogenannten Österreichischen Chronik von den 95 Herrschaften, Ein Beitrag zur österreichische Historiographie // *MIÖG.* – Innsbruck, 1933. – Т. 47, Heft 2–3. – S. 224–287; *Ott N. H.* Stainreuter, Leopold // *LexMA.* – Т. 8. – S. 39–40.

²⁰ "Chünig Belan von Ungern cham auch mit seinem sünen mëchtlicheich. Er cham mit fünf chünigen, wan er was da mit seiner sün zwain, hiessen Steffan und Bella, mit im cham auch der chünig von Rassen und der chünig von Matschaw, der auch chünig Belans tochter het, und der chünig aus der Syrfey": *Österreichische Chronik von den 95 Herrschaften / Herausgegeben von J. Seemüller // MGH, DC.* – Bd. 7. – Hannover; Leipzig, 1909. – S. 120.

²¹ Пор.: *Динић М.* О називима средњовековне српске државе – Славонија, Србија, Рашка // Прилози за књижевност, језик, историју, фолклор. – Београд, 1966. – Књ. 32, свеска 1–2. – С. 26–34; *Калић Ј.* Назив "Рашка" у стаљиој српској историји // Зборник филозофског Факултета. – Београд, 1979. – Књ. 14.1: Споменица Фрање Баришића. – С. 79–91.

²² *Vetera Monumenta historica Hungarum sacram illustrantia / Ab A. Theiner.* – Romae, 1859. – Т. 1. – S. 303.

²³ *Јиречек К.* Историја Срба. – С. 182–183; *Историја српског народа.* – С. 352–353; *Ђурковић С.* Срби у средњем веку. – Београд, 2005. – С. 96; *Wertner M.* Az Árpádok családi története. – Old. 472; *Pauler G.* A magyar nemzet története. – Old. 270, 538; *Рокаи П., Бере З., Пал Т., Касаи А.* Историја Мађара. – Београд, 2002. – С. 85; *Zsoldos A.* Családi ügy... – S. 112–113.

Однак Н. Міка обрав друге припущення. Згідно з його думкою, сербсько-угорська війна 1268 р. не призвела до розподілу сербської землі – він відбувся раніше. Адже, так само за угорським взірцем, Урош нібито поділив свою країну й одну її частину, очевидно Рашку, яка охоплювала ядро давньої сербської території, передав синові Стефану Драгутіну, внаслідок чого він одержав титул “Iunior Rex”. Зрештою, на цю обставину нібито вказує факт, що Стефана вже у 1263 р. називають королем,²⁴ а його батько Урош I, після 1254 р., перестає користуватися титулом короля Рашки²⁵.

Можливо, до цього напряму дослідження увагу Норберта Міки повернув К. Їречек. Великий історик балканських народів давно спостеріг, що на підставі звіту про королів Оттокара “Штирійського” літописець XV ст. Вайт Аранпек (Veit Aranpeck) до свого твору залучив, звісно, помилкову інформацію про участь “tres reges ex Servia” – в історіографії це згодом пояснювали так, що на весіллі були сербський король Урош і його сини Драгутін та Мілутін. К. Їречек, нагадаємо, залишився переконаним у присутності на з’їзді Данила Романовича²⁶.

Звичайно, 700 років опісля за відсутності безпосередніх паралельних джерел непросто встановити, кого літописець мав на увазі, коли учасником весілля 1264 р. назвав певного короля “von Râzen”. Скептики навіть могли б запитати, чи наведена в Оттокара Штирійського кількість королів не плід його уяви? Все ж, історіографи притримуються цієї розповіді, яка порівняно з мовчанням інших джерел, виявляється дорогоцінною. Припущення, за яким це був Стефан Драгутін, молодий король Сербії (rex iuvenis), правитель Рашки, не варто відкидати. Проте йому суперечать такі факти:

Імовірно, Драгутін був сербським спадкоємцем престолу, тобто молодшим королем, і до сербсько-угорської війни 1268 р., ще до того, як став зятем угорського короля. Про це, можливо, опосередковано свідчить фреска ктиторсько-володарської композиції монастиря Сопочани 1265 р., “задужбини” Уроша I, на якій королеви, ще хлопчик, зображений з королівськими символами біля батька²⁷. Проте це аж ніяк не означало, що сербський король поділив країну і поступився однією її частиною на користь сина. Без огляду на батьківську ласку, неважко зрозуміти, що на такий акт ослаблення королівської влади правителі йшли неохоче. Наприклад, Бела IV погодився поступитися владою над східними областями Угорщини на користь сина, молодого короля Стефана, аж після династичної війни, яка велася у 1262 р., та й то не так уже й охоче²⁸. На противагу цьому відомо, що сам Урош докладав чималих зусиль для централізації власної держави. Зі

²⁴ Стојановић Љ. Стари српски записи и натписи. – Београд, 1982. – Књ. 1. – С. 8–9.

²⁵ Пор.: Mika N. Czy król Rusi Halickiej... – S. 13–14.

²⁶ Докладніше див.: Їречек К. Историја Срба. – С. 182, примітка 110; Пор.: Mika N. Czy król Rusi Halickiej... – S. 13–14; Vitus Arnpeckius (Aranpeckhius). Catalogus Fontium Historiae Hungaricae Aevo Ducum Et

Regum Ex Stirpe Arpad Descendentium... / Ed. Albinus Franciscus Gombos. – Budapestini, 1938. – Т. 3. – Р. 2635.

²⁷ Марјановић-Душанић С. Владарска идеологија Немањић. – Београд, 1997. – С. 51; Ђирковић С. Срби у средњем веку. – С. 104.

²⁸ Пор.: Zsoldos A. Családi ügy... – Old. 21.

свого титулу він викинув старі сербські історичні землі у Примор'ї, де усунув від влади побічні гілки династії Неманичів²⁹.

Зрештою, про те, що за часів володарювання Уроша не відбулося поділу сербської держави, свідчить й головне джерело цього питання, біограф Драгутіна – архієпископ Данило II. За оповіданням цього вченого сучасника, Драгутін неодноразово вимагав від батька частину держави й нагадував про його обіцянку угорському королеві. Урош від цього наполегливо відмовлявся, через що Драгутін зазнавав докорів тестя, угорського короля. Врешті, у 1276 р. за допомогою угорських та половецьких підрозділів Драгутін розпочав війну проти батька, переміг його і сів на сербський престіл³⁰. Це джерело додатково підтвердило думку істориків, що шлюб Драгутіна, виникнення інституції молодого короля в Сербії та вимоги розділити державу були пов'язані з підсумками сербсько-угорської сутички 1268 р.

З іншого боку, завдяки дослідженням Михайла Дініча, відомо, що впродовж певного періоду через поділ сербської держави чітко розрізнялися Рашка та Сербія як дві різні області під управлінням двох сербських королів. Хоча учасником розподілу був Драгутін, поділ все-таки відбувся після угорсько-чеського весілля. Адже Драгутін, через важку травму внаслідок падіння з коня, під тиском дворян у 1282 р. передав владу молодшому братові Мілутіну, водночас притримавши для себе північні території держави. Незабаром він долучив до них області, які отримав від Угорщини на правах королівського зятя (Мачву, частини Боснії). Відтоді й до смерті у 1316 р. Драгутін для європейських сучасників був "rex Serviae". Водночас його брат Мілутін відомий як правитель землі, званої "Rasia". Отже, Драгутін мав сербські землі вздовж Угорщини, тоді як Мілутін – головну й більшу частину держави з історичною областю Рашка. Оскільки Драгутін був людиною угорського короля, цілком імовірно, що назва його держави походить із самої Угорщини. Арпадовичі з початку XIII ст. "володіли" титулом "rex Serviae"³¹.

Варто пам'ятати ще два моменти. Перший з них – згадка про Стефана Драгутіна як короля в хіландарському монастирському тексті 1263 р., що, написаний тодішньою орфографією, звучить: "...нешему господину внуку светаго Симеона а Првовенчанаго крале кир Стефана младшему сину јего в всеи братији, а пребольшему а превеликому кралу кир Стефану Урошу в својем отечестве..."³². Тут, усе ж, мовиться про Стефана I

²⁹ Историја српског народа. – С. 354–355; Историја Црне Горе / Уредник С. Ђирковић. – Титоград, 1970. – Књ. друга, т. први. – С. 12–13.

³⁰ Живот краљева и архиепископа српских, написао архиепископ Данило и други / Изд. Даничић Ђ. – Загреб, 1866. – С. 13–19; *Станојевић Ст.* Краљ Драгутин // *Годишњица Никле Чулића.* – Београд, 1936. – Књ. 45. – С. 1–3; *Јуречек К.* Историја Срба. – С. 183, 186; Историја српског народа. – С. 352.

³¹ *Динић М.* Стефан Драгутин, "rex Serviae" // *Гласник Историјског друштва у Новом Саду.* – 1931. – Књ. 4. – С. 436–437; *Њого ж.* О називима... – С. 30–34; *Њого ж.* Однос краља Милутина и Драгутина // *Зборник радова, Српска академија наука, Византолошки институт.* – Београд, 1955. – Т. 3. – С. 49–82; *Њого ж.* Српске земље у средњем веку, историјско-географске студије. – Београд, 1978.

³² *Стојановић Љ.* Стари српски записи... – С. 8–9.

Уроша, онука сербського можновладця, жупана, святого Симеона (Стефан Неманя) і наймолодшого сина короля Стефана Первовінчаного, ким Урош, щодо своїх старших братів, королів Радослава та Владислава, і був. Ми впевнені, що можливість іншої інтерпретації тексту давно би привернула увагу знавців Сербії часів Неманичів. Врешті, останнє спостереження не на користь участі Стефана Драгутіна в “нашій” весільній урочистості. До того ж, коли б на ній були сербський король та його син, якому в той час було не більше 14 років³³, чому б Оттокар чи його джерело роз’єднали їх при переліку присутніх володарів?

Тому ми переконані, що “*kunic von Râzen*”, все ж, треба шукати серед нащадків короля Данила Романовича, тобто в Галицько-Волинському князівстві. На останньому році життя Данила четверо представників династії Романовичів могли брати участь у правлінні: його молодший брат, князь Волині Василько, та три сини – Лев, Шварно і Мстислав³⁴. Вибір того, хто з Романовичів міг бути запрошений на весілля сина угорського короля, на нашу думку, зведений до одного лише імені. Це був найстарший син Данила, спадкоємець Галицької землі Лев Данилович.

Передусім, головний аргумент на користь цього припущення – Лев був зятем угорського короля. Добре відомо, що Данило у 1246 р. одружив найстаршого сина з Констанцією, донькою Бели IV. Цей шлюб був заporукою союзу і початком нового розділу галицько-угорських відносин³⁵. Якщо залишити осторонь політичне значення участі руського князя на угорсько-чеській королівській урочистості, мусимо визнати, що зовсім очікуваним та природним було запрошення на весілля угорського королевича його рідної сестри та її чоловіка, зятя і члена угорської королівської сім’ї. Їхня присутність у будь-якому разі звеличила цю урочистість та родинну зустріч.

Щодо політичних обставин, то Лев, разом із батьком Данилом та молодшим братом Романом, був безпосереднім учасником угорсько-чеських війн за австрійські землі. На боці Угорщини він брав участь у русько-польському поході на Моравію 1253 р.³⁶, а, найімовірніше, також був учасником битви біля м. Кройсенбрун 1260 р.³⁷ З огляду на факт, що весілля 1264 р. – акт

³³ Пор.: *Јуречек К.* Историја Срба. – С. 181; Историја српског народа. – С. 348.

³⁴ *Грушевський М.* Історія... – С. 92, 568; *Папучо В. Т.* Очерки по истории Галицко-Волинской Руси. – Москва, 1950. – С. 102, 289–290; *Котляр М.* Галицько-Волинська Русь. – Київ, 1998. – С. 214–216; *Войтович Л.* Княжа доба на Русі: портрети еліти. – Біла Церква, 2006. – С. 494–503; *Dąbrowski D.* Rodowód Romanowiczów... – S. 77–180.

³⁵ *Ипатьевская летопись.* – Стб. 809; *Senga T.* IV. Béla külpolitikája és IV. Ince pápához intézett “tatár-levele” // *Századok.* – 1987. – Nr. 1–2. – Old. 592–594; *Wertner M.*

Az Árpádok családi története. – S. 485–488; *Dąbrowski D.* Rodowód Romanowiczów... – S. 108–110.

³⁶ *Ипатьевская летопись.* – Стб. 821–826; *Грушевський М.* Історія... – С. 74–75, 518–519.

³⁷ *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis* / Ed. G. Fejér. – Budapest, 1832. – Т. 4.3. – S. 15–16; *Kosmova latopisu českého pokračovatelé (Cosmae chronicon Bohemorum cum continuatoribus)* / Ed. Emler J. // *Fontes rerum Bohemicarum.* – Praha, 1874. – Т. 2. – S. 316; *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* / Ed. Emler J. – Prague, 1882. – Т. 2. – S. 103.

закріплення недавно досягнутого чесько-угорського миру, на ньому, через це, можна було очікувати і прибуття Лева як зацікавленої сторони, представника держави Романовичів, оскільки в той час його брата, "не судженого" австрійського герцога Романа, а напевно і батька, короля Данила, вже не було серед живих³⁸. Також історіографія вважає на підставі подібних аргументів, що на весіллі як угорський союзник у попередній війні з'явився і сербський король Урош I³⁹. Зрештою, коли 3 червня 1271 р. наступник Бели IV, його син Стефан V, уклав новий мирний договір з Оттокар-Пшемислом II, серед численних союзників і родичів Арпадовичів були Романовичі. З-поміж них на першому місці наведений "Лев наш родич князь русинів", а потім "Мстислав брат цього ж, і Василь* син Василька, князь русинів"⁴⁰.

Погоджуємося, що подорож Лева до сусідньої країни безпосередньо після батькової смерті або в ту мить, коли її очікували, – ризикований задум. Ймовірно, серед Романовичів було відкритим питання поділу влади, а відомо, що стосунки між амбіційним Левом та рештою членів династії уклалися не найкраще. Проте, як зауважив М. Грушевський, до відкритої сутички у князівському роді тоді, все ж, не дійшло⁴¹. З іншого боку, з появи на угорсько-чеському королівському весіллі Лев Данилович, без сумніву, міг мати безпосередні політичні вигоди. Можливо, це дало нагоду з'явитися перед зібранням правителів спадкоємцем батька, підтвердивши попередні союзи та свою позицію на Заході.

У стосунках з Угорщиною для Романовичів насамперед було важливим підтримувати дружбу, про що у свій час Данило, а потім і Лев досить дбали. Відомо, що Лев у 1254 р. особисто вирушив у дорогу до Угорщини до тестя⁴². Його дружина, княгиня Констанція, разом із сестрами, княгинею Кракова Кінгою та княгинею Каліша Йолентою, перебувала в гостях королівського двору свого батька Бели IV, коли 2 квітня 1268 р. угорському королеві повідомили про перемогу над сербським королем Урошем I. Правдоподібно, Арпадовичівни з'явилися тоді при королівському дворі в супроводі своїх чоловіків (*cum pricibus earumdem*), тобто, припускаємо, там був і Лев Данилович⁴³.

Перегляд найважливішої історіографії подає: *Mika N. Walka o spadek...* – S. 58–63.

³⁸ Про смерть Романа Даниловича див.: *Dąbrowski D. Rodowód Romanowiczów...* – S. 115–124.

³⁹ *Јуречек К. Историја Срба.* – С. 182; *Историја српског народа.* – С. 352.

* Василь – Володимир Іван Василькович – чи це не третє, не зафіксоване в руських джерелах ім'я сина Василька Романовича!?

⁴⁰ "...et Leonem generum nostrum Ruthenorum Ducem, Mitizlaum fratrem eiusdem, et Wazulem filium Wazule duces Ruthenorum...": *Vetera Monumenta...* – S. 303.

⁴¹ *Грушевський М. Історія...* – С. 92; Пор.: *Mika N. Czy król Rusi Halickiej...* – S. 11.

⁴² *Ипатьевская летопись.* – С. 830; *Грушевський М. Хронологія.* – С. 37, 68.

⁴³ "...eadem eiam hora, domina Constancia ducissa Gallicie et Lodomerie, domina Kyngve ducissa Cracovie et Sandomerie, nec non et domina Jolen ducissa de Calis, karissime filie nostre, cum pricibus earumdem, ad visitandum nos convenissent...": *Hazai okmánytár, Codex diplomaticus patrius, Nagy Imre, ... Ráth Károly és Véghely Dezső, (I-VIII, Győr. – Budapest, 1865–1891).* – T. 8. – Old. 96. Про хронологію див.: *Pauler G. A magyar nemzet története...* –

Судячи з усього, дружні стосунки між Левом Даниловичем та його тестем Белою IV ніколи не були під сумнівом. Саме в такому світлі й оточенні, ймовірно, треба дивитися і на можливість участі руського князя у королівському з'їзді та весіллі 5 жовтня 1264 р. Виникає враження, що на цю велику подію спадкоємця Данила Романовича могли запросити з низки державницьких та династичних причин, відповідно до його репутації та статусу. Зрештою, як правитель Галичини та Волині, Лев Данилович до кінця XIII ст. підтримував зв'язки і з Арпадовичами, і з Пшемиславовичами, й особисто відіграв важливу роль у контактах з Угорщиною і Чехією⁴⁴.

Університет у Новому Саді

Old. 270, 538; *Динић М.* О угарском ропству краља Уроша I // *Историјски часопис*. – 1948. – Год. I, св. 1–2. – С. 31, 33.

⁴⁴ Пор.: *Войтович Л.* Княжа доба. – С. 497–501.